

Βούρμπιανη
και
Βουρμπιανίτες
Μαστόροι

ΑΘΗΝΑ
2003

Βούρμπιανη
και
Βουρμπιανίτες
Μαστόροι

Κωδ. Εγγραφής 7652

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
ΚΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ	53434
ΧΗΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ	12-11-2012
ΓΛΩΣΣ. ΑΡΙΘΜ.	94953 Γ10

ΑΘΗΝΑ
2003

Գրքեր

համար

Պատճեն

Մատյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՍՏՐԱԿՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՍՏՐԱԿՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՍՏՐԱԿՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՍՏՐԱԿՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ

Ο Σύνδεσμός μας στις 25 Μαρτίου 2003 συμπληρώνει ΕΚΑΤΟΝ ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ λειτουργίας. Για να γιορτάσει αυτό το γεγονός, παρουσιάζει την σύντομη Ιστορική διαδρομή της Βούρμπιανης με τίτλο "Βούρμπιανη και Βουρμπιανήτες Μαστόροι" και την προσφέρει στους Βουρμπιανήτες και τους φίλους της Βούρμπιανης, για να γνωρίσουν καλύτερα την Ιστορία του χωριού μας.

Με την συμπαράσταση όλων των Βουρμπιανητών ο Σύνδεσμος συνεχίζει το έργο και τις δραστηριότητές του για το καλό της Βούρμπιανης και όλων των συμπατριωτών μας.

Αθήνα Ιανουάριος 2003

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Γεώργιος Γκιώκας

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Αλεξ. Δημαράτου-Φλίνδρη

ΤΑ ΜΕΛΗ

Μαρίνα Φούντου, Ιωάν. Για'ι'λόγλου, Δημ. Μπάρκης
Έρση Σωτηρίου, Απόστολος Δημάρατος

1883 – 2003

ΕΚΑΤΟΝ ΕΙΚΟΣΙ

ΧΡΟΝΙΑ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

ΤΟΥ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ
ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ

Σ' όλους τους Βουρμπιανίτες για
να καμαρώνουν το χωριό τους
τη Βούρμπιανη, που τον παληό
καιρό έλαμπε σαν αστέρι και
φώτιζε με την Σχολή της όλη την
γύρω περιοχή.

Μιχαήλ Ανδρ. Γιόσης

Βούρμπιανη
ομορφιά του Β.Δ. Γράμμου

ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ ΚΑΙ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΙΤΕΣ ΜΑΣΤΟΡΟΙ

«Σύντομη ματιά στην ιστορία της Βούρμπιανης και αναφορά στους Βουρμπιανίτες Μαστόρους».

Η Βούρμπιανη βρίσκεται στην περιοχή του Β.Δ. Γράμμου. Ανήκει στο Δήμο Μαστοροχωρίων και στην Επαρχία Κονίτσης. Είναι βορειότερα από την Κόνιτσα, με την οποία συγκοινωνεί δια της οδού Κονίτσης – Δυτικής Μακεδονίας. Εις το 30 χιλ. της οδού από την Κόνιτσα υπάρχει διακλάδωση που μετά από 2 χιλ. περνάει από την Πυρσόγιαννη και από εκεί μετά από 5 χιλ. φθάνει στην Βούρμπιανη.

Η Βούρμπιανη είναι χτισμένη σε μιά άνετη προσηλιακή βουνοπλαγιά. Έχει ωραίο ορίζοντα. Προς τα κάτω βλέπει τον Σαραντάπορο και το Βουρμπιανίτικο παρακλάδι του τον γνωστό Μέγα Λάκο, απέναντι τις γειτονικές βουνοπλαγιές με τα χωριά τους και πίο μακριά τις διάφορες κορυφές της Πίνδου.

Η Βούρμπιανη εμφανίζεται κατά τον Μεσαίωνα. Ο παλαιότερος οικισμός της ήταν χαμηλά στην τοποθεσία Πίκενη, με ονομασία που δεν διασώθηκε από την παράδοση. Αυτοί οι κάτοικοι της Πίκενης, αργότερα, γιά να αποφύγουν τις λεηλασίες και καταστροφές από τις συχνές επιδρομές των διαφόρων βαρβάρων και ατάκτων, που περνούσαν από το Κλειδί στο στενό του Σαρανταπόρου, αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τον οικισμό τους και εγκατεστάθηκαν σε υψηλότερες τοποθεσίες γνωστές σαν Αροτριβιές Πέστερη και Λιθάρια. Και εδώ υπέστησαν επιδρομές Σλαύων και πολλές σλαυϊκές ποιμενικές οικογένειες εγκατεστάθηκαν στον οικισμό, που τότε πήρε την σλαυϊκή ονομασία Βέρμπανη. Το όνομα αυτό εξελληνίστηκε με τον καιρό και έγινε Βούρμπιανη, που διατηρείται και σήμερα.

Περί τα τέλη του 14^{ου} αιώνα πολλοί Έλληνες, γιά να αποφύγουν τις επιδρομές των Τούρκων τους διωγμούς και τον

εξισλαμισμό, ήρθαν με τις οικογένειές τους και εγκατεστάθηκαν στην Βούρμπιανη. Αυτοί έχτισαν τα σπίτια τους σε υψηλότερες τοποθεσίες. Και μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης και τους νέους διωγμούς των Τούρκων ήρθαν κι άλλες οικογένειες από διάφορα μέρη της Ελλάδος και εγκαταστάθηκαν στην Βούρμπιανη. Το σλαβικό στοιχείο σιγά-σιγά αφομοιώθηκε και εξελληνίστηκε εντελώς. Μοναδικά ίχνη που έμειναν είναι μερικές λέξεις της τοπικής διαλέκτου και μερικές τοπωνυμίες.

Με τον καιρό έρχονταν κι άλλες οικογένειες για ασφάλεια και το χωριό μεγάλωνε. Πολλοί από του παληούς κατοίκους ανέβαιναν και εγκαθίσταντο υψηλότερα προς την Αγορά και τις υψηλότερες συνοικίες.

Η Βούρμπιανη μεγάλωνε κι άρχιζε να ακμάζει. Τότε παρουσιάστηκε ένας άλλος κίνδυνος, οι Αρβανίτες της Κολόνιας (Ερσέκας), που είχαν εξισλαμισθεί. Μετά το 1500 άρχισαν να συγκροτούν πολυάριθμες συμμορίες, που αποτελούσαν «κράτος έν κράτει» στην αχανή οθωμανική αυτοκρατορία, και έκαναν επιδρομές στα χωριά της περιοχής και ιδιαίτερα στην Βούρμπιανη. Οι κάτοικοι των χωριών συγκρότησαν ένοπλα τμήματα, αμύνονταν και αλληλοβοηθιόνταν χωριό με χωριό. Στις επιδρομές των Τουρκαλβανών κράτησε η Βούρμπιανη μέχρι τις αρχές του 17^{ου} αιώνα. Περί το 1630 με 1640 η Βούρμπιανη πατήθηκε και λεηλατήθηκε από τους Τουρκαλβανούς. Αρκετοί Βουρμπιανίτες σκοτώθηκαν κι άλλοι έφυγαν και πήγαν σε άλλα χωριά. Τότε εγκαταστάθηκαν στην Βούρμπιανη και Τουρκαλβανοί από την Κολόνια (Ερσέκα), που έχτισαν και Τζαμί.

Με τον καιρό, μερικοί απ' αυτούς που είχαν φύγει, ξαναγύρισαν στο χωριό και μετά από χρόνια ο πληθυσμός μεγάλωσε πολύ, ενώ οι Τουρκαλβανοί δεν ήταν παρπάνω από δέκα-δώδεκα οικογένειες. Εν τούτοις, αν και ήταν τόσοι λίγοι, δεν έπαυαν να ενοχλούν τους Βουρμπιανίτες και να τους κάνουν ό,τι κακό μπορούσαν κάθε ημέρα.

Την εποχή εκείνη ήταν εγκατεστημένες στην Βούρμπιανη πλούσιες και δυνατές οικογένειες, οι Κωτσακάδες ή Τζιοτζαίοι πλούσιοι κτηνοτρόφοι, οι Μαντζακάδες, οι Σιομπαίοι πρόγονοι των ξακουστών πρωτομαστόρων Γιοσαίων, οι Γκιοκάδες και

άλλοι. Οι περισσότεροι ήταν απ' αυτούς που είχαν έρθει σαν πρόσφυγες, για να γλυτώσουν τον εξισλαμισμό, και αποφάσισαν να αντιδράσουν. Με παγίδα που έστησαν μακριά από το χωριό, στο Κλειδί του Σαρανταπόρου, σκότωσαν όλους τους Τούρκους, που γύριζαν από γαμήλιο γλέντι, που είχαν πάει στο χωριό Λούψικο (Λυκόραχη). Οι συγγενείς τους στην Κολόνια θέλησαν να εκδικηθούν, αλλά δεν τα κατάφεραν. Τότε οι Βουρμπιανίτες έδιωξαν και τα γυναικόπαιδα των Τουρκαλβανών και έριξαν και το τζαμί.

Στα τέλη του 17^{ου} αιώνα οι Βουρμπιανίτες χωρίς την ενόχληση των Τουρκαλβανών άρχισαν να προοδεύουν. Στις αρχές του 18^{ου} αιώνα η Βούρμπιανη βρίσκεται σε σχετική ακμή. Ενώ τα Αρβανίτικα χωριά και πολλά καμποχώρια τουρκεύουν, η Βούρμπιανη και τα γύρω χωριά διατηρούν την Χριστιανική και Εθνική τους ταυτότητα και χρησιμεύουν σαν καταφύγιο στους δυναστευομένους χριστιανούς. Τότε έρχονται και εγκαθίστανται στην Βούρμπιανη οικογένειες από την Δυτική Μακεδονία την Αρβανιτιά την Κοιλιάδα του Αώου και από διάφορα άλλα μέρη.

Η Βούρμπιανη όλη την διάρκεια του 18^{ου} αιώνα και ιδίως κατά τις τελευταίες δεκαετίες του προοδεύει συνεχώς. Οι Βουρμπιανίτες, για να ζήσουν, καλλιεργούσαν τις λίγες εκτάσεις του χωριού και κάθε οικογένεια διατηρούσε λίγα ζώα. Έκαναν διάφορα επαγγέλματα και ταξίδευαν σε διάφορα μέρη για να βρουν εργασία. Αρκετοί ακολουθούσαν το πατροπαράδοτο επάγγελμα του μάστορα.

Πολλές και αξιόλογες πληροφορίες για τους μαστόρους της Βούρμπιανης δεν υπάρχουν, γιατί τα αρχεία πολλών επιφανών Βουρμπιανίτικων οικογενειών χάθηκαν. Τα ονόματα των πρώτων λαϊκών αρχιτεκτόνων (πρωτομαστόρων) της Βούρμπιανης, που διεσώθηκαν, ήταν του Γιόση (Θεοδόση), γενάρχου της οικογένειας των Γιοσαίων, και του Μαστορορίζου (Ντούμαρη), που έδωσε το 1780 τον σωζόμενο μέχρι και σήμερα πολυέλαιο των Αγίων Αποστόλων. Αυτοί πέθαναν περί τα τέλη του 17^{ου} αιώνα. Επίσης, είναι γνωστό, ότι το 1760 Βουρμπιανίτες πρωτομαστόροι έκτισαν και την ωραία

εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στο χωριό Περιβόλι της Πίνδου, όπως φαίνεται από την επιγραφή που εχάραξαν.

Βουρμπιανίτης πρωτομάστορας ήταν και ο Σίμος Ψύλλας που μαζί με τους Κώσταν και Δήμου (αγνώστων επωνύμων) και τους Πυρσογιαννίτες Κ.Σούρλα και Ρίζο Γ. Παπαιωάννου έχτισαν το μονοστήρι της Ζέρμας. Στα 1817 πάλι ο Σίμος Ψύλλας μαζί με τον Βουρμπιανίτη Κυπαρίση έκτισαν τον Άγιο Αθανάσιο του Σανοβού. Στα 1823-24 ο Γεώργιος Χαρίση Μάνου έκτισε εκ νέου την υπάρχουσα σήμερα εκκλησία των Αγίων Αποστόλων της Βούρμπιανης.

Άλλος πρωτομάστορας της εποχής εκείνης ήταν και ο Γιάντσος(Ιωάννης) Κότα Μπάρκης, που έχτισε πολλά σαραγιά μπέηδων της Αρβανιτιάς. Επίσης καλός πρωτομάστορας ήταν ο Νάστος (Αναστάσης) γενάρχης της οικογένειας των Ναστάδων. Και ο αγωνιστής της επανάστασεως του 21 Χρήστος Ζούμης ήταν καλός λαϊκός αρχιτέκτονας. Μαζί με τον επίσης Βουρμπιανίτη Δημήτρη Πάνου έκτισαν την εκκλησία της Χρυσοσπηλαιώτισας και άλλα κτίρια των Αθηνών. Ο Χ. Ζούμης έκαμε και δωρεές προς την εκκλησία της Χρυσοσπηλαιώτισας.

Οι ανώτεροι όμως πρωτομαστόροι της Βούρμπιανης, σωστοί καλλιτέχνες, ήταν οι Γιοσαίοι τα παιδιά του Γιόση και κυρίως ο πρωτότοκος γιός του ο Χρήστος. Οι άλλοι δύο ο Μήτσης και ο Νικόλας ήταν κατώτεροι. Ο Χρήστος Γιόσης έκανε πολλά και αξιόλογα έργα, διάφορα κτίρια του Αλή Πασά, τον Μητροπολιτικό Ναό της Κονίτσης, το γεφύρι στα Μεσογέφυρα και άλλα.

Ο Χρήστος Γιόσης είχε δύο παιδιά τον Γιώργο και τον Απόστολο, που ήταν και αυτοί εκλεκτοί λαϊκοί αρχιτέκτονες, πραγματικοί καλλιτέχνες και μπορούμε να πούμε επιστήμονες, ιδίως ο Γιώργος ο οποίος επωνομαζόνταν και «Κάλφας». Ο Κάλφας έχτισε τον Άγιο Γεώργιο της Μονής Δουρούτης, την υπέροχη εκκλησία του Χλωμού της Βορείου Ηπείρου που ήταν «η ωραιότερα των εν Ηπείρω εκκλησιών».

Εκλεκτός λαϊκός αρχιτέκτων (μάστορας) υπήρξε και ο γιός του Απόστολου ο Δημήτριος, ο οποίος μαζί με τον θείο του Γιώργο(Κάλφα) και τον Νικόλα Λιόλη Πανταζή έχτισαν τον

Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Αθανασίου των Ιωαννίνων τον εξαίρετο Ναό του Αρχιμανδρείου τον Άγιο Νικόλαο της αγοράς και διάφορα σαράγια και αρχοντικά στην πρωτεύουσα της Ηπείρου και σε άλλες περιοχές.

Οι Γιοσαίοι έκτισαν επίσης και τους Τούρκικους στρατώνες (κισλάδες) των Ιωαννίνων, που κατεδαφίστηκαν περί το 1965, καθώς και το σωζόμενο Στρατηγείο. Και ο Ναός της Αγίας Παρασκευής του Παλαιοσελίου είναι επίσης έργο των Γιοσαίων και κατά μία παράδοση και η μεγάλη εκκλησία του Πάπιγκου.

Μερικοί από τους Γιοσαίους ήταν γνωστοί και με το πατρογονικό όνομα Θεοδόσης ή και ως Θεοδοσιάδης.

Ονομαστός λαϊκός αρχιτέκτονας ήταν και ο Γεώργιος Νικ. Γιόσης, ο οποίος δούλευε σαν εργολάβος στην Αθήνα και σκοτώθηκε πέφτοντας από σκαλωσιά. Καλός πρωτομάστορας ήταν και ο Δήμος Νάστος, που εργάζονταν περισσότερο έξω σε χωριά και κωμοπόλεις.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα συναντάμε πολλούς και καλούς πρωτομαστόρους. Τον Δημήτρη Τσομπάνο που κατασκεύασε γύρω στα 1860 την περίφημη γέφυρα του Λυκοστόμου, τον Δημήτρη Λύτη που έφτιαξε το 1872 τη γέφυρα του Πάπιγκου στο Βοϊδομάτι, τον Απόστολο Κούση, τον Νικόλα Ζήκο, τον Θύμιο Γιάντσιο που εργάζονταν κυρίως στη Βόρειο Ήπειρο και πολλούς άλλους.

Έμπειρος πρακτικός αρχιτέκτων ήταν και ο Απόστολος Στράτος, που εργάστηκε στην Αθήνα και στην ανέγερση των Παλαιών Ανακτόρων. Ο Ζήσης Σωτηρίου Βεζαδές με τα αδέρφια του Νικόλα και Γεώργιο έκτισαν γύρω στα 1860 στον Πειραιά τον Άγιο Δημήτριο το Δημοτικό Θέατρο και τη Λαϊκή Αγορά. Εργολάβος και μάστορας ήταν επίσης ο Μεγάλος Ευεργέτης της Βούρμπιανης Χαρίσης Ζήκος ή Τζομπάνος.

Αναφέρουμε επίσης και δύο επιστήμονες μηχανικούς (αρχιτέκτονες), πρώτος είναι ο Χρήστος Ν. Τζίλας που γεννήθηκε στη Βούρμπιανη γύρω στα 1850 και απεβίωσε στην Αθήνα περί το 1924 και δεύτερος αρχιτέκτων είναι ο Γεώργιος Ζήση Παπαιωάννου ή Παπαδάκης γεννήθηκε στη Βούρμπιανη περί το 1852 και σπούδασε στην Αθήνα όπου απεβίωσε προ

του 1930. Ο Παπαδάκης είχε συντάξει τα σχέδια του Παλαιού Σχολείου και της Εκκλησίας της Παναγίας της Βούρμπιανης.

Παράλληλα με τους πρωτομαστόρους δούλευαν και οι ξυλουργοί, που έφτιαναν τις θαυμάιες εξωτερικές και εσωτερικές διακοσμήσεις των σπιτιών. Άριστος μαραγκός και ξυλουργός ήταν ο Βασίλης της Κυράνας, που edίδαξε την τέχνη και στους Βασίλη Δημήτρη και Παναγιώτη Αποστολόπουλους. Καλλιτέχνες ξυλουργοί-λεπτουργοί ήταν και ο Κώτσιος Παπαποστόλη Ντίλης, ο Μήτση Κοντογιάννης-Γραμματής και αρκετοί άλλοι.

Κοντά στους μαστόρους που ήταν και εργολάβοι, εργάζονταν και τα αδερφοζαδέρφια των και άλλοι συγγενείς και συγχωριανοί των.

Οι μαστόροι για να συνεννοούνται μεταξύ τους, χωρίς να τους καταλαβαίνουν οι άλλοι, χρησιμοποιούσαν μια δική τους διάλεκτο που ήταν γνωστή σαν «κουδαρίτικα», γι αυτό πολλές φορές τους ονόμαζαν και «κουδαραίους».

Στο τέλος του 18^{ου} αιώνα εμφανίζεται στη Βούρμπιανη η αμφιλεγόμενη προσωπικότητα του Κώστα Γραμματικού. Ο Κώστας Γραμματικός γεννήθηκε στην Βούρμπιανη. Ήταν γιός του ιερέως Παπανικολάου ή Παπανίκου Ντούμαρη. (Το επίθετο Ντούμαρης μετατράπηκε αργότερα σε Δημάρατος). Ο Κώστας Γραμματικός γεννήθηκε γύρω στα 1760 και απεβίωσε την άνοιξη του 1838 στα Μπιτώλια αποκεφαλισθείς από τον Κυβερνήτη της Ρουμελίας Κιοσέ Αχμέτ Πασά. Ήταν έξυπνος και επιτήδειος και έμαθε γράμματα, όπως όλα τα Βουρμπιανιτόπουλα, από τους κληρικούς δασκάλους στη Βούρμπιανη. Κατόπιν ακολούθησε την πατροπαράδοτη τέχνη του χτίστη. Με την εξυπνάδα και τις γνώσεις του θα εξελίσσονταν σε καλό πρωτομάστορα (λαϊκό αρχιτέκτονα), όπως ο θείος του Μαστορο-Ρίζος. Ήταν πολύ νέος και δούλευε σε οικοδομή, που χτίζονταν για τον Αλή Πασά. Εκεί κατά τύχη τον ε γνώρισε ο Αλή Πασάς και, χάρις στις γραμματικές του γνώσεις την εξυπνάδα και την πονηριά του, τον προσέλαβε σαν Γραμματικό στην υπηρεσία του. Συναναστρεφόμενος και με άλλους Γραμματικούς και διαφόρους επιφανείς άντρες, που

εσύχναζαν στην αυλή του Αλή Πασά, απέκτησε τρόπους πλούτισε τις γνώσεις του και ανεδείχθει σε πραγματικό αφέντη και κοτζάμπαση. Τότε εξελίσσεται και πλουτίζει.

Εκτός από την εργασία του ως Γραμματικού του Αλή ανελάμβανε επίσης και την κατασκευή διαφόρων έργων, γεφυρών κάστρων σαραγιών και άλλων έργων του Αλή, και δίνοντας τα υπεργολαβικά σε άλλους Βουρμπιανίτες ή ξένους κέρδιζε αρκετά.

Αναλάμβανε επίσης την είσπραξη των φόρων σε ολόκληρες επαρχίες και καταπιέζοντας δυστυχώς τους ομογενείς εισέπρατε πολύ περισσότερα από τα κανονικά.

Η εν γένει συμπεριφορά του Κώστα Γραμματικού προς τους συνανθρώπους και τους συγχωριανούς του δεν ήταν αυτή που θα περίμενε κανείς από κάθε Βουρμπιανίτη πατριώτη. Βρίσκονταν σε συνεχείς προστριβές και καβγάδες με τους συμπατριώτες του και ιδίως με την οικογένεια των Τζιοτζαίων ή Κωτσακάδων και άλλους. Ήταν μνησίκακος εκδικητικός και φιλοχρήματος. Οσάκις ανελάμβανε Προεστός του χωριού καταπίεζε τον κόσμο, για να εισπράξει τους φόρους. Άρπαζε πάλι τα χωράφια των συγχωριανών του και τα έκανε δικά του.

Όλα αυτά δεν οφείλονταν μόνο στον χαρακτήρα του Κώστα Γραμματικού, αλλά και στα αυξημένα πάθη και μίση της εποχής.

Οι Βουρμπιανίτες του ανεγνώριζαν, το ότι εφρόντιζε να μη γίνει τσιφλίκι η Βούρμπιανη καθώς και άλλα κεφαλοχώρια της επαρχίας τους και το ότι εφρόντιζε να περιορίζει και αποτρέπει τις επιδρομές και τις αυθαιρεσίες των Τουρκαλβανών γειτόνων της Βούρμπιανης.

Είναι αναμφισβήτητο το ότι ο Κώστας Γραμματικός υπήρξε ένα κομμάτι της ιστορίας της Βούρμπιανης. Ήταν μορφωμένος, ευκατάστατος και είχε γνωριμίες με υψηλές προσωπικότητες. Αν ήταν όμως λιγότερο μνησίκακος και εκδικητικός, θα άφηνε πολύ καλύτερη μνήμη στους μεταγενέστερους.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα και κυρίως στα 1840-1875 η Βούρμπιανη γνώρισε την μεγαλύτερη ακμή της. Γύρω στα 1870 αριθμούσε 350 και πλέον οικογένειες και είχε δεκατρείς παπάδες, από τους οποίους 7-8 είχαν ενορίες και οι υπόλοιποι

ήταν υπέργρηροι. Η εποχή αυτή υπήρξε πλούσια σε γεγονότα, που αφορούσαν το χωριό. Δυστυχώς τα αρχεία των Βουρμπιανίτικων οικογενειών εχάθηκαν ή καταστράφηκαν και τα γεγονότα της εποχής εκείνης είναι γνωστά κυρίως από προφορικές μαρτυρίες.

Οι Βουρμπιανίτες φρόντιζαν να μάθουν τα παιδιά τους γράμματα. Στην αρχή τα Βουρμπιανιτάκια μάθαιναν γράμματα από τους Καλόγερους, που είχαν καταφύγει στη Βούρμπιανη και είχαν χτίσει κελιά. Τα μαθήματα γίνονταν κοντά στα κελιά και δίπλα από την βρύση του κάτω μαχαλά. Το πρώτο Σχολείο έγινε λίγα χρόνια μετά το 1777 που πέρασε από την Βούρμπιανη ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός και προέτρεψε τους Βουρμπιανίτες να χτίσουν Κοινοτικό Σχολείο. Σ' αυτό δίδασκαν λαϊκοί δάσκαλοι διοριζόμενοι από την Κοινότητα. Οι παλαιοί αυτοί δάσκαλοι, κληρικοί και λαϊκοί, έβγαλαν σπουδαίους μαθητάς. Το 1832-1836 χτίστηκε το γνωστό ως Παλιό Σχολείο και διατηρήθηκε ως τα 1885 που κατεδαφίστηκε. Μαθητές των πρώτων Σχολείων ήταν μόνον τα αγόρια. Τα κορίτσια άρχισαν να φοιτούν σε Σχολείο αργότερα, όταν ιδρύθηκε γι αυτά Σχολείο από την Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα.

Η Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα της Βούρμπιανης εμφανίζεται στο χωριό το 1875, αλλά δεν μπόρεσε να δραστηριοποιηθεί. Ένας από τους ξενητεμένους Βουρμπιανίτες ο Χαρίσης Ζήκος ή Τζομπάνος, που απεβίωσε στην Αθήνα το 1882, άφησε την περιουσία του για να ιδρυθεί Σχολή στην Βούρμπιανη. Για να αξιοποιηθεί η περιουσία αυτού του Κληροδοτήματος οι Βουρμπιανίτες της Αθήνας ίδρυσαν το 1883 την «Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα» και μαζί με προσφορές όλων των Βουρμπιανιτών από όλα τα μέρη ιδρύθηκε Σχολή (Σχολαρχείο-Ημιγυμνάσιο) και Οικοτροφείο.

Το Σχολείο της Βούρμπιανης ήταν ξακουστό σε όλη την περιοχή, στάθηκε δε επί μισό σχεδόν αιώνα προπύργιο κατά της Αλβανικής της Ιταλικής και Ρουμανικής προπαγάνδας και μπόρεσε να διατηρήσει την Ελληνική γλώσσα την Εθνική υπόσταση την θρησκεία και τις Ελληνικές παραδόσεις.

Πολλοί απόφοιτοι του Σχολείου της Βούρμπιανης σπούδασαν σε Ανώτερες Σχολές και Πανεπιστήμια και

έδρασαν σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής της Ελλάδος.

Η Σχολή (Ημιγυμνάσιο) της Βούρμπιανης καταργήθηκε το 1937, τότε έπαψε να λειτουργεί και το Οικοτροφείο.

Η «Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα», που το 1915 μετονομάστηκε σε «Σύνδεσμο της Κοινότητος Βουρμπιάνης», συνεχώς βοηθούσε το χωριό. Την συμπαράσταση προς το χωριό συνεχίζει και σήμερα ο Σύνδεσμος της Κοινότητος Βουρμπιάνης.

Το Κληροδότημα Χαρίση Ζήκου ή Τζομπάνου από το 1940 δια νόμου το διαχειρίζεται τριμελής Επιτροπή και τα έσοδά του διατίθενται για διάφορες ανάγκες του χωριού.

Η Βούρμπιανη δεν είχε πλουτοπαραγωγικές πηγές, γι αυτό οι άνδρες που ως επί το πλείστον ήταν τεχνίτες (μαστόροι), γιά να βρουν δουλειά, αναγκάζονταν να φεύγουν από το χωριό και να πηγαίνουν σε διάφορα μέρη, όπου εργάζονταν και έστελναν χρήματα στο χωριό γιά να συντηρούνται οι οικογένειες.

Από τον 18^ο αιώνα οι Βουρμπιανίτες είχαν αρχίσει να ταξιδεύουν σε μακρινές χώρες, όπως στη Ρουμανία. Τον 19^ο αιώνα μετά τη δημιουργία του ελεύθερου Ελληνικού Κράτους αρκετοί Βουρμπιανίτες εγκατεστάθηκαν στην Αθήνα όπου και εργάστηκαν σαν οικοδόμοι.

Μετά το 1870 η μετακίνηση των κατοίκων ήταν μεγαλύτερη. Η Βούρμπιανη ελευθερώθηκε από τον Τούρκικο ζυγό το 1913 μαζί με όλη την Ήπειρο. Ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος και οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, που ακολούθησαν, επέδρασαν στη ζωή του πληθυσμού της Βούρμπιανης, που άρχισε να ελλατώνεται. Πολλοί από τους Βουρμπιανίτες εγκατεστάθηκαν μόνιμα στα Ιωάννινα την Αθήνα την Πάτρα την Θεσσαλονίκη και την Λάρισα και ασχολήθηκαν και με άλλες δουλειές και σπούδασαν τα παιδιά τους. Ωρισμένοι από αυτούς διακρίθηκαν. Πολλοί Βουρμπιανίτες εργάστηκαν στο Λαύριο το Μαντούδι και την Λίμνη της Εύβοιας. Αρκετοί πήγαν και δούλεψαν στην Αβυσηνία το Χαρτούμ και την Αντιμπάρα του Σουδάν. Μικρότερος αριθμός ήταν εγκατεστημένοι στην Κωνσταντινούπολη και την Σμύρνη. Σε όλα τα μέρη του κόσμου ήταν σκορπισμένοι οι Βουρμπιανίτες.

Ο «Σύνδεσμος της Κοινότητας Βουρμπιάνης» συνεχώς βοηθούσε το χωριό να ξαναβρεί το δρόμο του. Αλλά οι συνεχιζόμενες ανώμαλες καταστάσεις εδυσκόλευαν τα πράγματα. Το 1940 ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος και στη συνέχεια η κατοχή των Ιταλογερμανών εδοκίμασαν το χωριό. Μετά την απελευθέρωση ήρθαν τα δεινά του Εμφύλιου Πολέμου (1947-1949). Ο πληθυσμός του χωριού σκόρπισε για να επιζήσει, τότε πολλοί εγκατεστάθηκαν στα Γιάννενα. Μετά την αποκατάσταση της τάξεως (1950) κατεβλήθησαν προσπάθειες να συγκεντρωθεί και πάλι ο πληθυσμός του χωριού, αλλά η αλλαγή των συνθηκών της ζωής και εργασίας κράτησε τους περισσότερους στις πόλεις, όπου μπορούσαν να εργάζονται και να ζουν καλύτερα. Από το 1975 ξαναλειτούργησαν το Γυμνάσιο και το Οικοτροφείο για λίγα χρόνια, κατόπιν έκλεισε και το Δημοτικό Σχολείο.

Η Βούρμπιανη σήμερα έχει περίπου 50 μόνιμους κατοίκους. Τα περισσότερα σπίτια των παλιών Βουρμπιανίτικων οικογενειών έπεσαν και σκεπάστηκαν από βλάστηση. Και οι κήποι γέμισαν από άγρια χόρτα. Στα παλιά οικόπεδα χτίστηκαν μερικά σπίτια από νεώτερους Βουρμπιανίτες, που αγαπούν το χωριό.

Η Βούρμπιανη ξαναζωντανεύει κάθε καλοκαίρι, που έρχονται με τις οικογένειές τους οι Βουρμπιανίτες που είναι εγκατεστημένοι σε διάφορα μέρη, για τη γιορτή του Αϊ-Λιός το Δεκαπενταύγουστο και για παραθερισμό.

Και οι ξένοι που περνούν από την Βούρμπιανη, σαν επισκέπτες ή παραθεριστές, μένουν ευχαριστημένοι από την απλοχωριά του τοπίου την ομορφιά της φύσης την εύκολη επικοινωνία με τα γύρω χωριά και την ιστορία της.

Πρέπει να αναφέρουμε και πάλιν ότι, τα όσα εγράφησαν παρά πάνω αποτελούν σύντομη περιληπτική παρουσίαση της ιστορικής διαδρομής της Βούρμπιανης και μιά σύντομη αναφορά στους Βουρμπιανίτες μαστόρους. Για να μορφώσει κανείς πληρέστερη εικόνα της Ιστορίας της Βούρμπιανης και να γνωρίσει την κοινωνική συγκρότηση τα ήθη και έθιμα και τις παραδόσεις των Βουρμπιανιτών, με άλλα λόγια την Λαογραφία της Βούρμπιανης, θα πρέπει να μελετήσει και τα

Βιβλία που αναφέρουμε παρακάτω σύμφωνα με την χρονολογική σειρά εκδόσεώς των: 1.- «Κονιτσιώτικα» του Χαράλαμπου Ρεμπέλη. 2.- ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ ΑΠΟ το 1883 ΕΩΣ το 1983. 3.- Τα τέσσερα τεύχη του βιβλίου «ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ» του Αναστασίου Ευθυμίου. 4.- Την «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ» των Βασ. Δημαράτου και Νικ.Χ.Ρεμπέλη, που εκδόθηκε από τον Σύνδεσμο της Κοινότητας Βουρμπιάνης με έξοδα Βουρμπιανίτη πατριώτη.

Μιχαήλ Ανδρ. Γιόσης

Εκδόθηκε από τον ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ
ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ, με την Άδεια του συγγραφέα,
και

με απόφαση του ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ διανέμεται ΔΩΡΕΑΝ στους Βουρμπι-
ανήτες και τους φίλους της Βούρμπιανης.

Ο

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ
ΑΘΗΝΑ – ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 66

ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΑΝΕΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟ

Διάδοχο της Φιλεκτ. Αδελφότητος Βούρμπιανης
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1883

53434

KON